

ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ SÜRECİNDE YEREL BASIN: BOLU ÖRNEĞİ*

Doç. Dr. Selami ÖZSOY**

Araştırma Makalesi

Başvuru Tarihi: 05.12.2018

Kabul Tarihi: 24.10.2019

Özet

Basın, kamuoyunun oluşmasında ve etkilenmesinde tarihin her döneminde rol oynamıştır. Türkiye'nin de demokrasi tarihine bakıldığında siyasiler, basın aracılığıyla kamuoyu oluşturmayı amaçlarken, basın da kendisini iktidara göre konumlandırmıştır. Anadolu'da zorluklar içinde yayın hayatını sürdürmüş olan yerel gazeteler, yayımlandıkları dönemde kamuoyu oluşturmuş ve sonrasında tarihe ışık tutmuştur. Tek parti döneminde İstanbul ve Ankara'da basılan gazeteler gibi yerel basın da çoğunlukla iktidarın yanında bir söylem kullanmıştır. Bu çalışmada tek parti döneminden çok partili döneme geçiş sürecinde Bolu'da yayınlanan gazeteler doküman inceleme yöntemiyle ele alınmıştır. Bolu'da 1913'te devlet tarafından kurulan matbaa ile yayına başlayan Bolu'nun vilayet gazetesi "Bolu", 1974 yılına kadar yayını sürdürmüştür. Cumhuriyetin kuruluşundan 1946 yılına kadar Bolu'da resmi Bolu gazetesinden başka gazete yayınlanmamıştır. Bolu gazetesi, tek parti döneminde hükümetin genel politikasını destekleyen bir tutum sergilemiştir. Gazete, şehrin yöneticilerinin icraatını anlatma ve açık övgüye dayalı bir söylem kullanmıştır. 1946 yılından sonra dönemin iktidarını destekleyen, sahip ve yöneticilerinin aynı zamanda CHP il yöneticisi olduğu Yeşil Bolu ve ardından Güzel Bolu gazeteleri yayınlanmıştır. Bu gazeteler için Cumhuriyet Halk Partisi doğrudan para ve kâğıt yardımı yapmıştır. Sonuç olarak 1946 ve 1950 yıllarında yapılan Milletvekili Genel Seçimleri ile Türkiye'de yeni gazeteler yayınlanmaya başlamış ve İstanbul'da olduğu gibi yerelde de basın hayatı canlanmıştır. Çok partili hayata geçişin ardından yayınlanan gazetelerle basın ortamı çok sesliliğe kavuşmuş, halkın daha farklı kaynaktan haber alabilmesi sağlanmıştır. Ancak iktidarlar değişse de siyasi iradenin basın üzerinde etki kurma isteğinde bir değişiklik olmamıştır. Özellikle tek parti ve sonrasında gelen yönetim döneminde Bolu'da yayınlanan gazetelerin çoğunlukla iktidarın güdümünde yayın yaptıkları söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Tarih, Basın, Demokrasi.

LOCAL PRESS IN THE PROCESS OF TRANSITION TO MULTI-PARTY SYSTEM: BOLU SAMPLE

Abstract

The press has always played a crucial role in the course of history to create and shape public opinion. When the history of democracy in Turkey is examined, it will be observed that politicians have aimed to shape public opinion via the press and the press has positioned itself in relation to the power and the government. Local newspapers, which have continued to broadcast in Anatolia, have been publicized and shed light on history. In addition to newspapers printed in Istanbul and Ankara, local press also used a discourse that supported one party system. This study provided a discourse analysis of the newspapers printed in Bolu in the process of transition to multi-party system. Provincial newspaper "Bolu" which started its publications when the provincial printing press was established in 1913 continued to publish until 1974. Following the proclamation of the republic, no newspapers were printed other than Bolu provincial newspaper until 1946. Bolu newspaper supported the general policies of the government in "one party" period. The newspaper had a discourse that addressed the activities of city politicians and used open compliments and praises about them. After 1946, Yeşil Bolu and Güzel Bolu newspapers were started to be published. These papers also supported the government and the owners and directors of these papers were also CHP provincial administrators. CHP provided direct monetary aid and aid for papers for Yeşil Bolu and Güzel Bolu. As a result, the General Elections in 1946 and is made with 1950 new newspapers began to be published in Turkey. As in Istanbul, the press life was revived at the local level. Press acquired a plurality with the help of newspapers printed after transition to multi-party system and the public could hear the news from different sources. However, there has been no change in the willingness of the management to influence the press although governments have

* Bu makale, 6-10 Kasım 2016 tarihleri arasında Çekya'da düzenlenen Uluslararası Sosyal Bilimler ve Kültürel Çalışmalar Sempozyumu'nda sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

** Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü, E-posta: ozsoy_s@ibu.edu.tr

kept changing. It can be said that the newspapers published in Bolu especially during the one-party and after-administration period mostly broadcast in the direction of power.

Keywords: *History, Press, Democracy.*

Giriş

Anadolu basını veya taşra gazeteleri olarak da adlandırılan yerel basın, hitap ettiği yöreyi ilgilendiren içeriğe yer veren basın türü olarak genele yayın yapan türlerden ayrılmaktadır. Halkın, yaşadığı şehirle ilgili gelişmelerle hakkında haber ve yorum almasını sağlayan yerel basın, yörenin sorunlarını dile getiren; halkın bilgi ve fikir edinmesi için önemli bir araçtır. Yerel basın, şehirde yaşayan aydınların düşüncelerinin de yer bulmasıyla kamuoyu oluşturma işlevini yerine getirerek demokratik ortamın güçlenmesine katkı sağlamaktadır.

Türkiye’de yerel basının tarihi, 19. Yüzyılda devlet eliyle kurulan devlet matbaaları ve buralarda basılan gazeteler ile başlamıştır. Cumhuriyet’le birlikte büyük şehir merkezlerinde vilayet gazetelerinin öncülüğünde mahalli gazetelerin yayınlanmaya başladığı görülmektedir.

7 Kasım 1864’te çıkarılan Vilayet Nizamnamesi ile Osmanlı, eyalet sisteminden vilayet sistemine geçmiş ve tüm vilayetlerde gazete çıkarılması ve eyaletin baskı işleri için vilayet matbaalarını kurulmuştur (Özbay, 2014: 272-274). 1864 yılında kurulan ilk vilayet matbaası olan Tuna Vilayeti Matbaasında basılan Tuna gazetesi, ilk vilayet gazetesi olmuştur (Kocabaşoğlu ve Birinci, 1995). Vilayet gazetelerinin muhtevasına bakıldığında dönemin yöneticisi padişah ile ilgili haberlerin öncelikle yer aldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra kamu görevlilerinin atama, yükselme ve ödüllendirmeleri, yeni yasa, yönetmelik düzenlemeleri, hükümet, vilayet ve kamu kuruluşlarının çalışmaları sık kullanılan haberler olmuştur. Vilayetlere ilişkin nizamnameler uyarınca yazıların büyük bir kısmı valiliklerdeki “mektupçu” kadrolarındaki memurlar tarafından imzasız olarak kaleme alınmıştır. Bu gazetelerin sayfa sayısı 2 ile 4 arasında değişmiş, belirli merkezlerde halk tarafından okunmaları için duvarlara yapıştırılmıştır. Genellikle haftalık olarak yayınlanan gazeteler ortalama 500 adet basılmıştır. Basının İstanbul’un tekelinden çıkmasına neden olan vilayet gazeteleri Osmanlı’nın egemenliği altında bulunan vilayetlerde gazeteciliğin yaygınlaşmasında önemli rol oynamıştır (Özbay, 2014: 275-276).

1. Bolu Matbaası ve Bolu Gazetesi

Osmanlı’nın birçok merkezinde olduğu gibi geçtiğimiz yüzyıl içinde Bolu’nun basın ve yayın hayatını etkileyen en önemli gelişme, devlet matbaasının kurulması olmuştur. Bolu livasında matbaa, 1913 yılında Mutasarrıf Ali Osman Bey tarafından kurulmuştur. Bolu, 10 Ekim 1923 tarihinde Kastamonu’dan ayrılarak vilayet merkezi olmuştur. Bolu’da matbaanın açılmasıyla dönemin yerel hafızasını oluşturan birçok gazete ve dergi yayınlanma imkânı bulmuş, salnamelerin yanı sıra çok sayıda da kitap basılmıştır. Bolu Matbaasında basılan süreli yayınların en önemlisi 55 yıl yayınlanarak Bolu’da en uzun süreli yayın olan Bolu vilayetinin resmi yayın organı Bolu Gazetesidir. Gazetenin ilk sayılarında çıkarılan olarak “Bolu Liva Tahrirat Müdüriyeti” ibaresi görülmektedir. İlk sayıları haftalık olarak çıkarılan gazete, bazı dönemlerde 15 günlük periyoda dönmüştür. Ebadı zaman zaman değişmiştir (Duman, 2000: 189). Genellikle dört sayfa olarak yayınlanan gazetenin içeriğinin çoğunlukla yazıdan oluştuğu ve nadiren devlet büyüklerinin veya ildeki mülki amirin fotoğraflarının

kullanıldığı görülmektedir.

2 Kasım 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi, 7. maddesiyle her vilayette o yörenin her türlü genel yazışma işini yürütecek mektupçuluk kadrosu ihdas etmiş ve vilayetlerde kurulacak matbaaları da bu mektupçuların yönetimi altına vermiştir. Diğer merkezlerdeki gazetelerde olduğu gibi Bolu gazetesi de liva bünyesindeki memurlar tarafından çıkarılmıştır. Gazete bünyesinde veya çevresinde gazeteci olarak görev yapan bir zümre oluşmamıştır. Bu yüzden gazetenin içeriği de resmi ilanlar, resmi kutlamalar, memurların atamaları gibi resmi konuların dışına çıkamamıştır. Bu tür içeriğin bulunmadığı zamanlarda Anadolu Ajansı'nın yurttan ve dünyadaki gelişmelerle ilgili haberleri kullanılmıştır. İl genelindeki gelişmelerle ilgili haberlerde de yöneticileri övücü bir dil kullanılmasına özen gösterilmiştir. Mülki amirlerin denetiminden geçerek yayınlanan Bolu gazetesinde, merkez veya taşra yönetimlerinin icraatıyla ilgili herhangi bir eleştiriye rastlamak mümkün değildir.

Bolu gazetesinin dışında Millî Mücadele döneminde Bolu Matbaasında basılan ve Ankara hükümetini destekleyen Dertli (1919-1923) ve Türkoğlu (1921-1923) gazeteleri öne çıkmıştır.

2. Yöntem

Bu çalışmada tek partili dönemden çok partili döneme geçiş sürecinde Türkiye'deki basının durumuyla ilgili genel bilgiler verildikten sonra, bu dönemde Bolu'da yayınlanan gazeteler doküman incelemesi yöntemiyle ele alınmış ve Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nden (BCA) elde edilen belgeler ışığında değerlendirmeler yapılmıştır.

3. Bulgular

3.1. Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş

Osmanlı'nın son yüz elli yıllık dönemi bir değişme ve yenileşme tarihidir. Bu süreç, Cumhuriyet Türkiye'sinde tamamen şekillenmiş ve 1945-1950 yıllarında büyük oranda neticeye ulaşmıştır (Yeşil, 1988: 151). Türkiye tarihine bakıldığında 1839 yılında Tanzimat Fermanı ile padişahın sahip olduğu iktidarı bizzat sınırlandırması ve 1876 yılında meşrutî idare sistemini kabul etmesinin ardından 1908'de parlamenter rejimle çok partili sisteme geçilmiştir. Cumhuriyetin kurulmasıyla tek partili sistem uygulanmış ve bu sistem 1945-1946 yılına kadar güçlenerek devam etmiştir. İkinci Dünya Savaşı sona ererken 1945'te yeniden çok partili sisteme geçilmiştir (Karpat, 2010: 80). Bu dönemde kurulmasına izin verilen ilk parti, 18 Temmuz 1945 tarihinde Milli Kalkınma Partisi olmuştur (Yeşil, 1988: 48). 7 Ocak 1946 tarihinde Celal Bayar'ın liderliğinde Cumhuriyet Halk Partisi'nden ayrılan bir grup milletvekili tarafından kurulan Demokrat Parti, çok partili hayata geçişte en önemli rolü üstlenmiş siyasi harekettir.

10 Mayıs 1946 tarihinde yapılan CHP kongresinde iki dereceli seçim sistemi yerine tek dereceli seçim sisteminin getirilmesi, Türk yurttaşına ilk defa oyunu bir başka kişi aracılığıyla değil, doğrudan doğruya kendi anlayışına göre kullanma imkânını veren esaslı bir reform olmuştur (Karpat, 2010: 242; Kocabaş, 2009: 423). Cumhuriyet döneminin ilk çok partili seçimi olan ve "açık oy, gizli sayım" esasına göre yapılan 21 Temmuz 1946 tarihli erken seçimlerde CHP'nin 395 milletvekiline karşılık yeni kurulan Demokrat Parti 66 milletvekili elde etmiştir. Bundan dört yıl

sonra 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan genel seçimler, yeni seçim kanunu ile tek dereceli, çoğunluk esasına dayanan ve idari kontrolden adli kontrole devreden seçim teminatı ile gerçekleşmiştir (Yeşil, 1988: 154). Seçimlerde Demokrat Parti 416 milletvekili elde ederek CHP'nin 27 yıllık iktidarını sona erdirmiştir.

3.1.1. Tek Parti Döneminde Türkiye'de Basın

Tek parti sistemlerinin basını güdümlü basındır. Türkiye'deki basın da 1923-1945 yılları arasında Matbuat Umum Müdürlüğü'nün yönlendirmesiyle üst yapıya uygun bir alt yapı oluşturmak için çalışmıştır. Gazeteciler, gazeteciden çok birer basın teknisyeni olarak görülmüşlerdir. Kendilerine ne yapacakları, onlardan ne istendiği söylenmiş ve gazeteciler de istenen sonuca ulaşabilmek için çalışmışlardır (Özbay, 2014: 187). Otoriter tek parti döneminde İkinci Dünya Savaşı'nın koşullarının da kolaylaştırıcı rolü dolayısıyla sansür ve oto sansür hayli açık şekilde kendini göstermiştir. Basına yönelik sansür, esas itibarıyla 1925 yılında Takrir-i Sükûn Kanunu'nun çıkarılması ve muhalefetin bastırılması ile ilerlemiştir. Bu kanun, kısa vadede bir sükûnet ve suskunluk sağlamayı amaçlasa da uzun vadede sonuçları olumsuz olmuş, Türkiye'de büyük çatışmaların tohumlarını atmıştır. 1939'da düzenlenen Basın Kongresi'nde basının dördüncü kuvvet olarak görülmediği beyan edilmiştir (Bağce, 2016: 92- 121).

Tek parti döneminde iktidar, gazetelerin içeriğinden gazete kâğıdını kullanma miktarlarına kadar birçok unsuru kontrol altında tutmuştur. Bu dönemde “memlekette kâğıt stokunun azalması ve hariçten ithal imkânlarının daralması karşısında ilk tedbir olmak üzere” gazetelerin sayfalarını azaltma yoluna gidilmiştir. 4 Temmuz 1940 tarih ve 35 sayılı karar hükümleri ile Resmî Gazete ile Ulus gazetesi, kâğıt kullanma sınırlandırmasından muaf tutulmuştur:

a) Bir sayfasının ebadı 0.42x0.58 metre yani sathı 0.2436 murabba (kare) metre ve daha büyük olan gazeteler günde dört sayfadan fazla intişar edemezler. b) Bir sayfasının ebadı (a) paragrafındaki miktarlardan az olanlar günde altı sayfadan fazla neşrolunamazlar. Şu kadar ki, tabı makineleri altı sayfa basmağa müsait olmayan gazeteler, haftada dört gün dörder ve üç gün de sekizer sayfa intişar edebilirler.

b) Ulus gazetesi resmî tebligat ve ilânların çok yer işgal eylediği günler sekiz sayfa olarak çıkabilir.

Gazete sayfalarındaki sınırlama, sadece Cumhuriyet Bayramı'nın ilk günü ve 10 Kasım 1940 gününe ait olmak üzere bir günlüğüne kaldırılmıştır (Arabacı, 2008: 93-94).

Tek parti dönemindeki baskılar, basında muhalif seslerin yükselmesine izin vermemiştir. 1939-1945 yılları arasında Cumhuriyet gazetesi 5, Tan 7, Vatan 9, Tasvir-i Efkâr 8, Vakit 2, Yeni Sabah 3, Akbaba 4, Son Posta 4, Haber 2 kez kapatılmıştır. Bunlardan Tan, Vatan ve Tasvir-i Efkâr ise süresiz kapatılma cezası almıştır. 12 Mart 1941'de ise aynı anda 10 gazete birden kapatılmıştır (Yeşilçayır, 2011).

“1942'de Şükrü Saraçoğlu'nun başbakan oluşu ile birlikte, basına karşı sertlik daha da artırılmıştır. Bu kontrol öyle ileri düzeye ulaşmıştır ki, hangi haberin nerede, ne kadar büyüklükte yazılacağından, hava durumunun o günkü sayıda yer alıp almayacağına kadar her konuda hükümetin müdahalesi söz konusu olmuştur. 1939-

1945 yıllarında basın, idareciler tarafından “hükümet kuvveti” haline getirilmiştir” (aktaran Demir, 2012: 131).

Yakup Kadri Karaosmanoğlu (1984: 183-184) tek parti döneminde basının rolünü şöyle anlatmaktadır:

“O zamanki rejimimiz bir Milli Şef rejimi idi. Hükümetin elinde gayet ağır bir basın kanunu vardı. Bundan başka, İstanbul’da Ankara’da yıllardan beri sıkıyönetim idaresi hüküm sürmekte idi. Lakin, nedendir bilmiyorum gerek o kanunun gerek bu idarenin hükümleri hep iç politika ile ilgili suçlar üzerinde işliyordu. Bir gazete kapatılıyordu, ama Hitler’i göklere çıkardığı ya da Naziliği savunduğu için değil, filan bakanın aleyhinde bulunduğundan, falan devlet memurunun herhangi bir suiistimalinden bahsettiğinden dolayı...”

3.1.2. Çok Partili Dönemde Basın

Çok partili hayat, demokrasinin gelişmesi açısından önemli olduğu kadar, basın özgürlüğü açısından da bir dönüm noktası olmuştur. İstanbul ve Ankara’da yayınlanan gazetelerin üzerindeki baskılar kısmen azalırken, ülkenin birçok şehrinde de yerel gazeteler kurulmuştur. Böylece CHP’ye yönelik muhalif görüşler ortaya çıkmaya başlamış ve iktidarın uygulamaları ilk defa eleştirilebilmiştir.

1946 seçimlerinden sonra 1 Haziran 1946’da basına yönelik çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Basın üzerindeki baskı kaldırılmış, gazete çıkarma şartları kolaylaştırılmıştır. Basın kanununun 50. maddesindeki değişikliğe göre gazete kapatma yetkisi hükümetten alınıp mahkemelere verilmiştir (İnuğur, 1992: 220). Ayrıca gazete çıkarmada izin ve para yatırma zorunluluğu kaldırılmıştır. Bu rahatlıkların gelmesiyle çok sayıda gazete ve dergi yayınlanmaya başlamıştır. İlk yılda gazete sayısı ikiye katlanmıştır (Koloğlu, 1993: 101).

Basın Kanunu’nda 50. maddenin değiştirilmesinin ardından 1946 Eylül ayında Basın Kanunu’nda yine bir değişiklik yapılmış ve gazete çıkaracak olanların kanuni vasıfları arasında kötü ün sahibi olmamalarının gerekliliği ve beyanname verme koşulu getirilmiştir. Beyanname vermeyenler için mülki amire gazeteyi kapatma yetkisi verilmiştir (Eroğlu, 2003: 81-82).

Türkiye’de gazetelerin satış sayıları, İkinci Dünya Savaşı yıllarında oldukça düşüktü. 1941’de Türkiye’de günlük toplam tirajları 60 bini bulan 113 gazete vardı. En yüksek tiraj 20 binin üstündeydi. 1946’da günlük satış toplamı 100 bine yaklaşan 202 gazeteye ulaşılmıştır. 1955 yılında toplam baskı sayısı 1 milyona çıkmıştır. Basın dışında sadece radyonun bulunduğu yıllarda gazetelerin haber ve fotoğrafa öncelik tanıyan anlayışa geçmesiyle gazete okuma oranları da yükselmiş, 1946’da bin kişiden 5’i gazete okurken, 1955’te bu oran binde 28’e çıkmıştır (Koloğlu, 1993: 116).

Koloğlu’na göre (2003: 124-125) çok partili döneme geçildiğinde basın tamamen CHP’ye bağımlı durumdaydı. Radyo ve Anadolu Ajansı, devlet bütçesinden aldığı destekle yaşıyordu. Gazeteler ise kâğıt tahsisi, makine ve malzeme ithali açısından iktidarın kararlarına bağılıydılar. İlan gelirleri de iktidarın kontrolü altındaydı. CHP döneminde satışı diğerlerinden az olduğu halde partinin sözcüsü Ulus hepsinden fazla ilan alıyordu. CHP’nin desteğiyle 1947’de çıkan “Tanin” ve “Memleket”e de yüksek ilan tahsisi yapılmıştır.

Çok partili hayata geçişle farklı görüşleri savunan yayınların çıktığı

görülmektedir. 1946'da Sabahattin Ali ve Aziz Nesin sol fikirli bir mizah gazetesi çıkarma teşebbüsünde bulunmuş ve önce "Marko Paşa" gazetesini yayımlamış ancak gazete kapatılmıştır. Sebahattin Ali ve Aziz Nesin, ardından "Malum Paşa" gazetesini sırasıyla "Hür Marko Paşa", "Öküz Paşa", "Baştan" ve "Yeni Baştan" gazetesini yayımlamışlardır. Ancak her seferinde hükümet tarafından kapatma cezasıyla karşılaşmışlardır. Ayrıca Tan gazetesi de Sertellerin kontrolünde sol fikirli yazarlara sayfalarını açmıştır (Oral, 1973: 158-161).

1947'de İstanbul'da sıkıyönetimin kaldırılması ile rahatlayan basın, daha özgür bir ortam bulmakla beraber, önceki dönemlerde olduğu gibi iktidar ve muhalefet arasında bölünmüştür (Lüleci, 2016: 83). CHP, Ulus Gazetesini yayın organı olarak kullanırken Demokrat Parti resmî yayın organı olarak 1947 yılında Kuvvet gazetesini çıkarmıştır. Kuvvet gazetesi; DP'nin siyasî faaliyetlerini, yorumlarını, hükümete yönelik ciddi eleştirileri yayımlamaya başlamıştır. Fakat Kuvvet gazetesinin muhalefet anlayışı ve hükümete yönelik eleştirileri CHP hükümetinin tahammül ve hoşgörü sınırlarını aşınca aynı yıl içinde kapatılmıştır. Aynı kadro Kuvvet yerine Kudret gazetesini yayımlamıştır (Oral, 1973: 151).

1948 yılında dokuz yeni parti kurulmuş ve bu partilere bağlı 14 yeni gazete ve dergi yayın hayatına girmiştir (Oral, 1973: 158). 1949'da başyazarlığını Mümtaz Faik Fenik'in üstlendiği Zafer gazetesi Demokrat Parti'nin yayın organı olarak kurulmuştur. Zafer gazetesi DP dönemi icraatının belgelenmesinde yazılı ve resimli arşiv bakımından oldukça önemlidir (Demir, 2012: 133). Demokrat Parti, muhalefet döneminde, basındaki bazı önemli gazeteler tarafından desteklenmiştir. Bunlar arasında partinin gazetesi konumundaki Zafer'in yanı sıra Vatan, Cumhuriyet, Kuvvet, Yeni Sabah ve Son Posta ilk sırayı almıştır. Bu dönemde Demokrat Parti'nin insan haklarını, dolayısıyla da demokrasiyi savunması, muhalif gazetelerin bu partiyi desteklemelerinde en büyük neden olmuş, hatta aralarında Ahmet Emin Yalman, Nadir Nadi, Mümtaz Faik Fenik, Cihad Baban gibi gazeteciler DP'yi desteklemişler ve bunlardan üçü de DP listesinden milletvekili seçilmişlerdi. Muhalefet döneminde DP'nin muhalif basın ile ilişkilerinde olumlu bir gelişme yaşanmıştır (Albayrak, 2004: 391). Tek parti dönemindeki baskılardan bunalan İstanbul gazeteleri, basın özgürlüğü sözlerinin de etkisiyle 1952'ye kadar DP iktidarını desteklemiştir. Dönemin etkili gazetelerinden Cumhuriyet, Milliyet, Hürriyet, Akşam, Tasvir, Yeni Sabah, Yeni İstanbul, Gece Postası ve bazen Vatan, DP'yi desteklemişler ancak 1952'den sonra bu desteği çekmişlerdir (Yıldız, 1997).

İktidara geldiğinde DP'nin ilk yaptığı icraattan biri, 1931 Matbuat Kanunu'nun hükümete tanıdığı geniş yetkileri kaldırmak olmuştur. 15 Temmuz 1950'de kabul edilen 5680 sayılı kanunla artık gazete çıkarmak için izin alma gereği kaldırılmış, bildirimde bulunmak yeterli hale getirilmiştir. Basın mensuplarına ilk kez sendikal haklar tanınarak sosyal güvenlik kapsamına alınmıştır (Yıldız, 1997). Çok partili hayata geçişin sonuçlarından biri de tek parti döneminin kurumu olan ve iktidarın kontrolü altında bulunan, başkanlığını CHP milletvekili ve Ulus başyazarı Falih Rıfkı Atay'ın yaptığı Basın Birliği'ne karşılık, bağımsız Gazeteciler Cemiyeti'nin 1946'da kurulmasıdır (Koloğlu, 2003: 122). Sayısı artan gazetecilerin basının merkezi İstanbul'da kurduğu cemiyet, bir sivil toplum örgütü olarak önemli roller üstlenmiştir. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, 1950'de İstanbul Üniversitesi bünyesinde bir gazetecilik enstitüsünün kurulmasına ön ayak olarak meslek mensuplarının eğitilmesine katkıda bulunmuştur (Koloğlu, 1993: 102).

Otoriter bir tek parti rejiminin ardından özgürlükçü söylemlerle iktidara gelen DP'nin zamanla basına yönelik yaklaşımı sertleşmiş, resmi ilan dağılımı aracılığıyla basına yaptırımlar uygulamıştır. DP iktidarının daha ilk aylarından başlayarak Ulus Gazetesinde hükümet üyelerini dansöz, hayvan ve daha başka yaratıklar şeklinde tasvir eden karikatürlerin yayınlanması üzerine Ulus gazetesi, iktidar tarafından sıkı bir izlemeye alınmıştır (Albayrak, 2004: 392). Demokrat Parti Meclis Grubu, 6 Şubat 1951 tarihinde resmi basın ilanlarını ele alarak kendilerini destekleyen gazetelere daha çok ilan verilmesini, muhalefet edenlerin de ilanlardan yeterince yararlandırılmaması konusunu gündeme getirmiştir. Bu toplantıda bazı üyeler, muhalefetin en önemli yayın organı olan Ulus'un daha önceki yıllarda iktidar tarafından resmi ilanlarla beslenmesini eleştirerek, kendilerini destekleyen gazetelerin ilan yoluyla korunmasını istemişlerdir (Albayrak, 2004: 391). DP iktidara gelince Ulus'a hiç ilan verilmez olmuş; Zafer, Türksesi, Son Havadis, Son Posta gibi iktidar yanlısı gazeteler ise bol ilana kavuşmuştur (Koloğlu, 2003: 124-125). 10 yıl süren DP iktidarı boyunca muhalifler "besleme basın" suçlamalarını sıklıkla yöneltmişlerdir.

3.1.3. Çok Partili Hayata Geçişte Yerel Basın

İkinci Dünya Savaşı yıllarında kâğıt sıkıntısı ve gittikçe yaygınlaşan radyonun hızlı haber hizmetiyle yarışmanın imkansızlığı karşısında yerel basın ilerleyememiştir. Koloğlu'na göre (1993: 132) 1950'de iktidarın el değiştirmesinin ardından halkevlerinin de kapatılmasıyla dergicilik sona ermiş ve yerel basın politik ilişkilerin çıkar aracı haline gelmiştir.

DP'nin iktidara gelmesiyle uygulanan yeni ulaşım politikaları sayesinde karayollarının açılması ve iyileştirilmesi, yaygın basının Anadolu'ya günü gününe dağıtım yapmasına imkân tanımıştır. Bununla birlikte teknik ve içerik olarak düşük nitelikte yayın yapan yerel gazeteler, İstanbul'dan gelen kaliteli baskılı ve zengin içerikli gazeteler karşısında bir taraftan güç kaybederken, bir taraftan da kendilerini yenileme gayretinde olmuşlardır.

Türkiye'de yayınlanan yerel gazetelerin sayılarına bakıldığında çok partili hayata geçişle birlikte gözle görülür bir artışın olduğu görülmektedir. Tek parti döneminde yayınlanan gazetelerin çoğunluğu CHP'nin sahipliğindedir. Bu dönemde Anadolu'nun diğer şehirlerinde yaygın olarak devlete ait matbaalarda basılan ve dolayısıyla iktidarın güdümünde olan gazeteler mevcuttur. 1940 yılında Ankara'da günlük olarak yayınlanan iki gazetenin (Ulus ve Akşam Haberleri) sahibi CHP'dir. Resmî Gazete ve diğer kurum gazeteleri haricinde 1940 yılında Ankara'da özel siyasi gazete yayınlanmamıştır. CHP'nin Aydın, Hatay, Gaziantep, Kastamonu ve Konya'da gazete sahibi olduğu görülmektedir. 1940 yılında yayınlanan 76 gazetenin üçte biri iktidarın yayın organıdır. İstanbul'da 36 gazete yayınlanırken bunların ne kadarının İstanbul dışına çıkabildiği ve tirajları hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. 1945 yılında toplam gazete sayısı 89'a çıkmıştır. Demokrat adını taşıyan gazeteler 1950'li yıllarda tüm Anadolu'ya yayılmıştır. 1960'lı yıllar ise Anadolu'da gazetenin patlama yaptığı dönem olmuştur. 1951 yılındaki gazete sayılarına bakıldığında 28 şehirde 78 günlük gazete, 65 şehirde 109 haftalık gazete çıktığı görülmektedir. Ankara ve İzmir'de 7 günlük gazete çıkarılmaktadır. 1964 verilerine göre 66 il, 138 ilçede 322 günlük, 205 haftalık gazete yayınlanmaktadır. Toplam gazete sayısının 1945 yılında 89 olduğu dikkate alınır, artışın büyüklüğü anlaşılmaktadır (Koyukan, 1995).

3.2. 1940'larda Bolu'da Yerel Basın

Cumhuriyetin kuruluşundan 1946 yılına kadar Bolu'da Bolu vilayet gazetesinden başka gazete yayınlanmamıştır. Tek parti döneminde de hükümetin genel politikasını destekleyen gazete, şehrin yöneticilerinin icraatını anlatma ve açık övgüye dayalı bir söylem kullanmıştır. Bolu gazetesinde CHP'ye destek veren Kurun gazetesinin reklamlarına da yer verilmiştir:

“İstanbul'un en eski, en büyük gazetesi Kurun, sayısını 5 kuruştan, 100 indirdi. Yıllık abonesi: 750 kuruş. Her gün sabahları 8-10-12 sayfa çıkar. Okuyunuz” (Bolu, 27 Haziran 1935, sayfa 4).

Tek parti döneminde CHP il yönetiminin Ankara'ya verdiği bir raporda Bolu'daki basın hayatıyla ilgili maddeler de yer almaktadır. CHP Bolu İdare Kurulu'nun 1944 yılında yazdığı raporda Bolu gazetesi, partinin “*daimi ve samimi iş ve vazife vasıtası*” olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca Bolu'da parti yanlısı gazetelerin okunduğu, ancak muhalif Vatan gazetesinin şehre gelmediği rapor edilmiştir. Raporun 17. sorusu ve cevabı şöyledir:

Soru: Mahalli gazete ve mecmualarla Parti münasebeti nasıldır? Vilayetinizde en çok hangi gazete ve risale okunur? (Nizam: 160). Cevap: Vilayet merkezinde resmi Bolu gazetesi çıkmakta ve Partimizle Halkevimizin daimi ve samimi iş ve vazife vasıtası olarak bulunmaktadır. Bu gazete Bolu Halkevi için de bir sütun ayırmıştır. Diğer kazalar ve köylere gönderilmektedir. Vilayetimizde bütün gazeteler okunmakla beraber en çok okunanları Ulus, Cumhuriyet, Sonposta, Tan, Tasviriefkar ve Yenisabah gazeteleri ve ülkü, Yedigün, Şaka, Karikatür, Olay, İşte, Akbaba, Çınaraltı, Kültür ve Radyo Mecmuasıdır. Bu meyanda Vatan gazetesinin Bolu'ya gelmediğini arz ederim (BCA, 490-1-0-0_629-70-1).

Bolu gazetesinde 27 Haziran 1948 tarihinde yayınlanan bir haberde “konuşma akşamları” düzenlendiği bildirilmektedir. Halka kontrollü bir konuşma özgürlüğü tanındığının anlaşıldığı ve parti yöneticilerine övgü içeren ifadelerin yer aldığı haber metni şöyledir:

Bundan sonra her hafta cumartesi günü akşamı saat 17'de Halk Partisi salonunda konuşmalar yapılacaktır. Söz söylemesini ilerletmek ve sosyal hayata pek aykırı olarak sıkılganlık perdesini yırtmak isteyen her yurddaş o akşam konuşmakta bağımsızdır. Söylenecek: Söylev, monolog, hikaye, şiir vb.leri Cuma günü Parti başkanına göstermekle o haftaki konuşma gecesine girilmiş olunur. Dinleyiciler içinden her kişi yapılan aydıışmalara ve duygu çarpışmalarına katılabilirler. Bu kutlu yolu açan partimizin değerli başkanı Bay E. Yerlikaya'ya büyük teşekkürler (Bolu, 27 Haziran 1948: 3).

Haber metninde “aytışma” (münazara) gibi dönemin yaklaşımı gereği, yeni türetilen öz Türkçe kelimelerin kullanılmaya özen gösterildiği dikkat çekmektedir.

3.2.1 CHP Tarafından Desteklenen Gazeteler

21 Temmuz 1946 seçimlerinden önce Bolu'da tek parti iktidarını desteklemek üzere gazete kurma fikri doğmuş ve bu fikir, 17 Temmuz 1946'da Bolu milletvekili Dr. Zihni Ülgen tarafından hayata geçirilmiştir. Cumhuriyetin ilanından 15 yıl sonra resmi Bolu gazetesinin dışında yayınlanmaya başlayan ilk gazete olan Yeşil Bolu, dönemin CHP iktidarını destekleyen bir yayın politikası izlemiştir. Bolu Vilayet

Matbaası'nda basılan gazetenin sorumlu yayın müdürlüklerini Eczacı Hilmi Tekmen ve CHP İl İdare Kurulu Başkanı olan dava vekili A. Rıza Gökçesu yapmıştır (Yeşil Bolu, 17 Temmuz 1946).

Aliefendioğlu'na göre (2005) “Türkiye’de, çok partili yaşama geçişte, ilk genel seçimlerde (1946), “gizli oy, açık sayım” yerine; “açık oy- gizli sayım” ilkesi uygulanmış ve bu nedenle de bu seçim, demokratik süreçte şaibeli bir seçim olarak kabul edilmiştir.” 1946 erken seçimleri ile ilgili “Seçim nasıl geçti?” başlıklı yazıda Yeşil Bolu gazetesinin haberinde “açık oy, gizli sayım” prensibine göre yapılan seçimlerde vatandaşın nasıl oy kullandığı da detaylı bir şekilde anlatılmıştır:

Türk milleti, şehrimizde olduğu gibi bütün yurttaki geçirdiği bu parlak imtihanı, yıllardan beri demokrasiyle idare edilen memleketlerin de üstünde geniş bir anlayış, vakar ve sükûnet içinde sona erdirdi. Seçmenler, sandık başlarına geliyor, defterde adını bulduruyor, imza defterine imza ediyor yahut möhür veya parmak basıyor, sandık başında bulunanlar kendisine haber veriyor. İşte CHP listeleri, işte Demokrat Parti listeleri ve müstakil adaylar. Hangisi istersen al, zarfa koy, kapat, Sandığa at! Seçmen yanında liste varsa onu kimseye göstermeden zarfa koyuyor, kapatıyor, atıyor. Listesi yoksa masaların üstünden ya birini tercih ediyor yahut birer liste aldıktan sonra müstakil adayları da gözden geçiriyor. Vicdanın sesini dinleyerek oyunu kullanıyor. Ne maddi ne manevi hiçbir tesir, hiçbir ikaz yapılmadığı gibi en ufak bir tartışma zemini bile bulunmuyor (Yeşil Bolu, 24 Temmuz 1946: 1).

Cumhuriyet Halk Partisi Bolu İl İdare Kurulu'ndan Başkan A. Rıza Gökçesu imzasıyla Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'ne gönderilen 23 Ocak 1948 tarihli bir raporda Bolu ilinde yayınlanan gazeteler hakkında bilgi verilmektedir. “Neşriyat tarzları” başlığı altında Bolu gazetesi için “Resmî gazete olduğundan neşriyat tarzı ildeki mühim ve resmi haberleri yaymaktan ibaret kalmaktadır” ifadesi yer almaktadır. Yeşil Bolu gazetesi için de “Partimizin naşiri efkârı ve her hususta propaganda organıdır” denilmiştir. Mudurnu gazetesi için de kullanılan “Bu gazete bağımsız ise de sahibi partimize mensup olduğundan muhalif değildir” ifadesi dikkat çekmektedir (BCA, 490-1-0-0_1281-257-7, 23 Ocak 1948).

Yeşil Bolu gazetesine kâğıt alınması için Cumhuriyet Halk Partisi nakit yardım yapmıştır. CHP Bolu İl İdare Kurulu Başkanı A. Rıza Gökçesu imzasıyla CHP Genel Merkezi'ne 8 Mart 1947 tarihli yazıyla, gazeteye yapılan maddi desteğe teşekkür edilmektedir:

“Yeşilbolu gazetesine idare kurulumuz eliyle yardım edilmek üzere lütfedilmiş bulunan 250 lira bugün Ziraat Bankasından alınmış ve makbuzu bağlı olarak sunulmuştur. Paramız emir gereğince bütçemize eklenip sarfının kasamızdan yapılacağını saygılarımla arz ederim” (BCA, 490-1-0-0_1316-367-4, 8 Mart 1947).

Bir yıl aradan sonra Cumhuriyet Halk Partisi Bolu İl İdare Kurulu Başkanı Ali Rıza Gökçesu imzasıyla 18 Mart 1948 tarihinde CHP Genel Sekreterliği Yüksek Katı'na hitaben yazılan yazıda gazetenin kâğıt ihtiyacı için tekrar para talep edilmiştir. Yazı şöyledir:

Partimiz fikirlerini yaymak üzere Sayın milletvekilimiz B. Dr. Zihni Ülgen tarafından imtiyazı alınarak seçim günlerinde neşre başladığımız ve yazı işleri müdürlüğünü bizzat deruhte ettiğim Yeşilbolu gazetemizin intişarı her gün biraz daha mükemmelleştirilmek suretiyle ve başarı ile devam ettirilmektedir. Gazetenin maddi

durumunu sağlamak üzere çıkışından itibaren geçen yıl ortalarına kadar yüksek makamınızca nakdi yardımlar yapılmış ve ondan sonra kendi geliri ile idare ettirilmesine çalışılmıştır. Gazete için zaruri ihtiyaç olduğu uzun maruzatla belirtiler 14.11.947 gün ve 513/107 sayılı yazımızla 750 lira yardım rica edilmişti. Alınan 18.12.947 gün 9/5593 sayılı emirlerinde tahsisatın tükenmesi yüzünden bu yardıma imkân bulunmadığı ve 948 yılında nazarı itibare alınmak üzere dileğimizin not edildiği cevaben bildirilmişti. Kâğıt temini gibi çok para isteyen sıkışık bir durum karşısında gazeteyi tatil etmektense partiden ve il idare kurulumuz bütçesinden ödünç olarak 300 lira verilerek bugüne kadar yetecek kâğıt alınmış ise de bugün kâğıt bittiği gibi ne yeni kâğıt almaya ne de partiden alınan ödünç parayı iade etmeye gazetenin tahsisatı yoktur. Yeşilbolu gazetesi için acilen 1000 liralık bir yardımın lütfedilmesini bilhassa rica ediyorum. Gazetenin gördüğü işten biz muhitimiz itibarıyla memnunuz. Parasız kalarak kapanmasına yüksek makamınızın da kail olmayacağına eminiz. Sarfiyat en mübrem yerlere yapılmakta ve hiçbir suretle israf edilmemektedir (BCA, 490-1-0-0_1316-367-4, 18 Mart 1948).

Bu yazıya karşılık olarak Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği 26 Mart 1948 tarihinde olumlu cevap vermiştir. Cevap yazısında, “İlinizde çıkan Yeşil Bolu Gazetesine 500 lira para yardımı yapılmasına karar verilmiştir. Namınıza postalanacak olan bu paranın gazete sahibine verilmesine, karşılığında alınacak senedin bize gönderilmesine delaletinizi sevgilerimle rica ederim” denilmiştir (BCA, 490-1-0-0_1316-367-4, 26 Mart 1948).

Haftalık olarak yayınlanan Yeşil Bolu, kurucusu Dr. Zihni Ülgen’in vefatından sonra 27 Haziran 1948 tarihli 80. sayıda yayın hayatını sona erdirmiş ve yerine 4 Temmuz 1948 tarihinde benzer baskı ve içeriğe sahip Güzel Bolu yayına başlamıştır. Bolu Vilayet Matbaası’nda basılan Güzel Bolu da selefi gibi Cumhuriyet Halk Partisi’nin propaganda aracı olmaya devam etmiştir. Gazete, Bolu Vilayet Matbaası’nda 50x70 ölçüsünde 4 sayfa olarak basılmıştır. 1951 yılında 126. sayısı ile yayın hayatına son vermiştir. CHP İl İdare Kurulu Başkanı A. Rıza Gökçesu’nun sahipliği ve sorumlu müdürlüğünde, Vahap Tunçer’in yönetiminde yayınlanan gazetenin kâğıdı Cumhuriyet Halk Partisi tarafından karşılanmıştır. A. Rıza Gökçesu imzasıyla CHP Genel Merkezi’ne gönderilen yazıda gazete sahibinin vefatı sonrasında kanun gereğince gazetenin devam ettirilemediği ve yeni bir yayın çıkarılmasının uygun bulunduğu şöyle bildirilmiştir:

946 seçimlerinden evvel milletvekilimiz merhum Dr. Zihni Ülgen ile sırf partimiz fikirlerini yaymak ve partimiz amaline hizmet etmek üzere Yeşilbolu adlı bir gazete çıkarmayı tasarlamış ve sahibi olarak Zihni Ülgen, Yazışlıları Müdürü olarak da ben birlikte beyanname vermiştik. Müsadesi alınan gazetemiz yüksek makamınızın da müzaheretleriyle şimdiye kadar intişar edegelmiştir ve partimize faydalı olmuşsa da sahibi Dr. Zihni Ülgen’in 11 Nisan 948 tarihinde vefat etmiş olması hasebiyle şimdiye kadar devam ettirilmiştir. Matbuat kanununun 11. Maddesi gereğince Yazışlıları Müdürünün cezayı mesuliyeti altında ancak üç ay intişar edebilmesi mümkün olan sahibi ölmüş gazete veya mecmuanın üç aydan sonra yeni bir beyanname vermek suretiyle varisleri tarafından neşrolunabileceği gerekmektedir. Rahmetli Zihni Ülgen’in veresesinden oğlu Ayhan’ın Amerika’da tahsilde, karısı Dürüyenin Bakırköy akıl hastanesinde tedavide bulunması ve bir çocuğunun henüz reşid olmaması hasebiyle veresesinin muvafakatı ve gazete imtiyazının devri mümkün olamadığı gibi kendileri tarafından da idaresi kabil görülmemekte bulunmasından üç aylık müddet

olan 11 Temmuz 1948 tarihine kadar devam ve bu tarihte neşriyata son verilmesi zaruri bulunmuştur. Bunun için aynı maksatlarla ve Güzelbolu adıyla bir gazete çıkararak neşriyatımıza devamı uygun bulduk. Bolu Valiliğine de muktezi beyannameyi takdim eyledik. Keyfiyetin Yüksek Makamınızca da tetkik ve gereğine emirlerinizi saygı ile arz ederim (BCA, 490-1-0-0_1316-367-4, 4 Haziran 1948).

Güzel Bolu Gazetesi'ne CHP tarafından birçok defa kâğıt yardımı yapılmıştır. Güzel Bolu gazetesi antetli kâğıda 20 Aralık 1948 tarihinde yazılan teşekkür yazısında "C.H.P. Genel Sekreterliğince gazetemize yardım olarak gönderilen yukarıda eb'adı yazılı 250 kilo gazete kâğıdı, teşekkürle tesellüm edilmiştir" denilmektedir (BCA, 490-1-0-0_1316-367-4, 20 Aralık 1948).

1949 yılında Güzel Bolu gazetesi için CHP'den nakit para istenmiş ancak bu istek reddedilmiştir. Bolu İl İdare Kurulu'nun 3 Ocak 1949 tarihli yazısında nakit yardım talebi CHP Genel Sekreterliği'nden şöyle karşılık bulunmuştur:

"Genel Sekreterliğimizce partili gazetelere yapılan yardım belli olmayan zamanlarda mahdut kâğıt yardımına inhisar etmektedir. Güzel Bolu için ayrıca nakdi yardım yapılmasına imkân olmadığını bildirir, saygılar sunarım" (BCA, 490-1-0-0_1316-367-4, 3 Ocak 1949).

3.2.2. Parti Gazetelerine Ulus Aracılığıyla Kâğıt Yardımı

Cumhuriyetin ilk yıllarında basının önemli maddî sıkıntılarının birisi kâğıt temini ve fiyatlarının yüksekliğidir. Arabacı'ya göre (2008: 93) kâğıt fiyatlarındaki yükseklik, kâğıt ticareti ile meşgul tüccarların karaborsacılıklarından ileri gelmiştir.

Bolu'da partiyi destekleyen gazetelere yapılan kâğıt yardımlarının CHP'nin Ankara'daki yayın organı Ulus gazetesi üzerinden gerçekleştiği anlaşılmaktadır. CHP Genel Sekreterliği'nden CHP Genel Sekreteri adına Erzurum Milletvekili Cevat Dursunoğlu imzasıyla Ulus Müessesesi Müdürlüğü'ne hitaben 9 Aralık 1949 tarihinde yazılan yazıda "Bolu İl İdare Kurulu Başkanlığı adına 250 kilo 70x100 büyüklüğünde kâğıt gönderilmesini ve tutarının bize bildirilmesini rica eder, sevgilerimi sunarım" denilmiştir (BCA, 490-1-0-0_1316-367-4, 9 Aralık 1949).

1950 seçimlerinin hemen öncesinde baskı sayısı artan Güzel Bolu gazetesi için merkezden kâğıt gönderilmiştir. Anadolu'daki gazetelere yapılan kâğıt yardımlarının aracı gazetesi konumundaki Ulus gazetesine 17 Nisan 1950 tarihinde yazı yazılarak "Bolu İl İdare Kurulu Başkanlığı'na 300 kilo kâğıt gönderilmesini, tutarının bildirilmesini" talep etmiştir. CHP Genel Sekreterliği'nin doğrudan CHP Bolu İl İdare Kurulu başkanlığına yazdığı yazıda da "Neşriyat ve propaganda işlerinde kullanılmak üzere adınıza 300 kilo kâğıt gönderildiği" bildirilmektedir (BCA, 490-1-0-0_1281-257-7, 17 Nisan 1950).

1950 yılında Bolu'dan CHP Genel Sekreterliği'ne gönderilen yazıda ise talep edilen kâğıdın alındığı, ancak bunun yeterli gelmediği belirtilmiştir. "C.H.P. Bolu Geçici İl İdare Kurulu Başkanı İzzet Kantaroğlu" imzasını taşıyan yazıda şu ifadeler yer almaktadır:

Neşriyat ve propaganda işlerinde kullanılmak üzere gönderildiği bildirilen 300 kilo kâğıt alınmıştır. Teşekkür ederiz. Ancak, bu miktar, son günlerde baskı adedini artırdığımız Partimiz organı olan Güzelbolu gazetesi ile bunun dışında yaptığımız ve yapmakta olduğumuz çeşitli yayınlarımıza kifayet etmeyeceği cihetle daha 500 kilo

kâğıdın (70x100) gönderilmesine emir ve müsaadelerinizi saygılarımla arz ve rica ederim (BCA, 490-1-0-0_1281-257-7, 23 Nisan 1950).

14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan ve CHP'nin yenilgisiyle sonuçlanan genel seçimlerin ardından CHP Genel Merkezi 24 Temmuz 1950 tarihli yazısıyla artık Bolu'ya gazete çıkarılması için yardım yapamayacağını bildirmiştir. CHP Genel Sekreterliği imzasıyla gönderilen yazıda "Güzel Bolu gazetesi için istenilen 70x100 ebadındaki gazete kâğıdının evvelce olduğu gibi partiden yardım olarak gönderilmesine bugünkü şartlar içinde imkan görülemezdir. Ancak Ulus müessesesiyle doğrudan doğruya temasa geçerek serbest piyasadan daha ucuza bu kâğıtların temin edilebileceğini tahmin ediyoruz" denilmiştir (BCA, 490-1-0-0_1316-367-4, 24 Temmuz 1950).

1950 seçimlerinde iktidara gelen Demokrat Parti döneminde, Güzel Bolu gazetesinin Vilayet Matbaasında basılmasına izin verilmemiş ve gazete 1951 yılında kapanmıştır. Güzel Bolu gazetesinin yayına devamı için bir matbaa kurulması veya gazetenin Ulus Matbaasında bastırılması düşünülmüş ancak bu mümkün olmamıştır.

CHP Genel Sekreterliği, Trabzon Milletvekili Cemal Reşit Eyüpoğlu imzasıyla Bolu İl İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderdiği yazıda Güzel Bolu gazetesinin basılması hakkındaki müracaatın Ulus gazetesi ile görüşüldüğünü belirterek, "Partili gazetelerin müşkül durumunu bildiğimiz için bunların vaziyetleri hakkında burada umumi bir toplantı yapacağız. Bu meseleyi de o vakit tekrar ele alacağımız tabiidir" denilmiştir (BCA, 490-1-0-0_1316-367-4, 21 Kasım 1950).

Ulus gazetesinden CHP Genel Sekreterliği'ne yazılan yazıda Bolu'da yayınlanan parti gazetesine destek vermelerinin mümkün olmadığını bildirmiştir. Yazıda Bolu'da yayınlanacak bir parti gazetesinin Ankara'da Ulus Matbaasında basılarak Bolu'ya ulaştırılmasının zor olacağı, iktidarın kontrolündeki Bolu Vilayet Matbaası'nın bu gazeteyi basmayacağı ve Bolu'da parti tarafından hesap edilen 2000 liraya da bir matbaa kurulamayacağı ifade edilmiştir. 16 Kasım 1950 tarihini taşıyan yazı şöyledir:

Bolu parti teşkilatımızın mahalli bir gazeteye ihtiyacı aşikârdır. Bolu'da Özel İdare Matbaasından başka bir basımevi olmadığına göre, bu gazeteyi ya bir matbaa kurarak mahallinde basmak veya Ankara'da dizdirip bastırmak lazım gelecektir. Seçimler sırasında bu gazeteyi burada bastırmak mütalaa edilmiş idi, fakat o zaman Ulus basımevi seçim baskı işleri ile fevkalade yüklü idi, deruhte olunamadı. Bu sefer de gazetenin Ulus basımevinde basılması görüşüldü. Gazetenin Ankara'da basılıp yollanması kabil ise de münhasıran maliyet bedeli istenecek olan bu işin karşılığının Bolu İl İdare Kurulu'nca temin imkânsızlığı görüldü. (...) Teknik bakımdan 2000 liraya bir matbaa kurulamaz (...) İktidar idaresi böyle bir gazeteyi il matbaasında bedeli karşılığı da basmaz. 3. Partimizin sahip olduğu büyük matbaalar da yeni bir matbaa tesisine yardım edecek hurufat ve malzeme olmadığını maalesef yakından biliyorum (BCA, 490-1-0-0_1316-367-4, 16 Kasım 1950).

Cumhuriyet Halk Partisi Bolu İl İdare Kurulu, 12.3.1951 tarihli yazı ile Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanlığı'na parti yayın organı olan Güzel Bolu gazetesinin yaşatılması için bir matbaa kurulmasını teklif etmiş, bunun için 6000 lira nakit para istemiş, ayrıca parti ve Halkevinin mallarının satılarak gelir elde edilmesi için Genel Merkez'e teklif götürülmüştür. CHP Bolu İl İdare Kurulu Başkanı İzzet

Kantaroğlu imzasıyla gönderilen yazıda “1946 seçimlerinden beri Bolu’da partimizin fikirlerini yayma organı olarak neşredilen haftalık Güzel Bolu gazetesi D.P. Genel Meclisi’nin verdiği bir kararla il matbaasında bastırılmamak suretiyle intişarı imkânı öldürülmüştür” denilerek DP iktidarının CHP’nin yayın organının basımına izin vermediği, CHP’lilerin de bir matbaa kurmayı istedikleri ancak maddi olarak bunun sağlanmasının mümkün olmadığı belirtilmiştir. Bir matbaa kurulması için nelerin gerektiğiyle ayrıntılı dökümün yapıldığı yazının sonunda gazetenin yeniden yayınlanmasının ne kadar önemli olduğu şöyle vurgulanmıştır:

“Demokrat partinin gayretiyle susturulmuş olan gazetemizin yine intişarını düşünmekten başka bir endişemiz yoktur. Bütün faaliyetimizin en önemli bir kısmı ve propagandamızın geniş bir vasıtası olacaktır” (BCA, 490-1-0-0_1316-367-4, 12 Mart 1951).

Ancak CHP Genel Sekreterliği, Bolu CHP İl İdare Kurulu Başkanlığı’nın matbaa kurmak için nakit destek talebine 16.3.1951 tarihli yazısıyla olumsuz cevap vermiştir. CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek imzalı yazıda “Güzel Bolu gazetesinin tekrar neşri için vaki teklifiniz incelendi. Bugünkü mali darlık dolayısıyla partili gazetelere herhangi maddi bir yardım yapılmasına imkân olmadığı son günlerde toplanan Genel İdare Kurulunca karara bağlanmıştır” ifadesi kullanılmıştır (BCA, 490-1-0-0_1316-367-4, 16 Mart 1951).

3.2.3. Mudurnu Gazetesi İçin Destek Talebi

CHP sadece il merkezlerini değil, o dönemde merkeze göre daha az bir nüfusa sahip olan ilçeler için de gazete aracılığıyla kamuoyunun oluşmasını önemsemiştir. Bu eğilimin farkında olan CHP’nin yöneticileri parti adına propaganda yapabilmek için gazete çıkarmış ve merkezi yönetimden nakit desteği talep etmiştir. Bolu’nun Mudurnu ilçesinde yayınlanan Mudurnu gazetesinin sahibi Selami Erkut, Mudurnu Cumhuriyet Halk Partisi başkanlığına yazdığı yazı ile gazetenin daha da gelişebilmesi için 500-600 lira istemiştir. Selami Erkut talep yazısında şu ifadeleri kullanmıştır:

İki ay önce neşrine başladığım Mudurnu isimli haftalık gazetem her ne kadar ismen bağımsız çıkmakta ise de bağımsızın muhalifi olduğu ve olacağı gibi muvafık da bulunabileceğinden ve kendimin de CHP merkez semt ocağı başkanı bulunarak partide faal vazife aldığım nazara alınarak neşriyatımın başkaca manada alınmamasını dilerim. Amacı, CHP prensiplerine sadık kalmak ve aynı ülkü yolunda neşriyatta bulunarak memleketime ve milletime hizmet etmektir (BCA, 490-1-0-0_1316-367-3, 22 Ocak 1948).

CHP Bolu İl İdare Kurulu da Mudurnu gazetesinin sahibinin talebini Ankara’daki CHP Genel Merkezi’ne bir yazı ile iletmiştir. CHP Bolu İl İdare Kurulu Başkanı A. Rıza Gökçesu imzasıyla gönderilen yazıda gazete için yardım isterken gazetesinin sahibinin parti bağımlılığı şöyle ifade edilmiştir: “Gazete bağımsız ise de her zaman partimizin naşiri efkârı olup esasen sahibinin bir teşkilat kadememizin başkanı olması da tabiatıyla böyle olmasını gerektirir” (BCA, 490-1-0-0_1316-367-3, 3 Şubat 1948). Bu talebe yönelik nasıl bir cevap geldiği ve Selami Erkut’un Mudurnu gazetesinin ne kadar süreyle yayınlandığına dair bir bilgi bulunmamaktadır.

3.2.4. DP Döneminde Bolu’da Yayınlanan Gazeteler

14 Mayıs 1950’de yapılan seçimlerde 27 yıllık tek parti iktidarının biterek

Demokrat Parti'nin iktidara gelmesinin ardından, Türkiye genelinde olduğu gibi Bolu'da da basın hayatında bir canlanma yaşanmıştır. Tek parti döneminde sahipleri CHP il yöneticisi olan ve parti propagandası yapmak amacıyla yayınlanan Yeşil Bolu ve Güzel Bolu gazetesi örneğinde olduğu gibi iktidarın değişmesi ile bu defa DP yöneticilerinin gazete çıkararak kamuoyu oluşturma çabasına girdikleri görülmektedir. Bu gazetelerin yayın hayatı uzun ömürlü olmamıştır. Bunlardan biri 14 Mayıs adını taşıyan gazetedir. Demokrat Parti üyesi olan Mustafa Kepekçioğlu, 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan seçimlere izafeten 14 Mayıs gazetesini çıkarmış ancak gazete 6 sayı yayınlanabilmiştir (Tuncer, 1968: 267).

Demokrat Parti üyesi Mustafa Kepekçioğlu'nun ikinci gazete denemesi Yeni Bolu'dur. İlk sayısı 29 Ekim 1952 tarihinde yayınlanan haftalık gazete İstanbul'da bastırılarak Bolu'da satılmıştır. 4 sayfa yayınlanan gazetenin çıkış gayesinin anlatıldığı ilk sayıdaki "Niçin çıkıyoruz?" başlıklı yazıda, dönemin iktidarını öven bir dil kullanılmıştır:

Bolu'da içtimai ve iktisadi gelişmelerin başladığı bir devre girdik. Bolu düne kadar en fazla ihmal edilen şehirlerimizden biri idi. Yalnız tabiat bağışladığı güzellik ve nimetlerden başka bir eser görmek mümkün değildi. Bugün her sahada bir kalkınma vaadediyor. Başarılan işler elle tutulup, gözle görülecek kadar barizdir. Biz bu hak ve hakikatleri görenlerle biriz (Yeni Bolu, 29 Ekim 1952: 1).

Gazetede DP iktidarının ele aldığı öncelikli konulardan olan kırsal kalkınma doğrultusunda "Bu köşede köylü vatandaşlarımızın dileklerine yer verilecektir" anonsuyla açıldığı duyurulan "Köylü Köşesi" dikkat çekmektedir.

Demokrat gazetesi resmi ilan paylaşımı konusunda vilayetin resmî gazetesi Bolu ile rekabet yaşamış ve gazete yöneticileri bu konuyu sütunlarına taşımıştır. Gazetenin sahibi Mustafa Kepekçioğlu, kendisinin DP mensubu olmasına rağmen gazetesinin yeterli ilan alamamasını, valiliğin ilan dağıtımıyla görevlendirdiği kişinin aynı zamanda Bolu gazetesinin yazı işleri müdürü olmasına bağlayarak şu eleştirilerde bulunmuştur:

29 Ekim'de de neşrine başladığımız halde acaba ilan gönderilmemesinin sebebi ne olabilir? Bu durumdan şunu anladım. Acaba bu memur arkadaş gizli bir emir mi aldı da bu şekilde hareket ediyor. Bunu kim verebilir? (...) İktidar partisi mi bu işe mâni oldu desek ben onun mensubuyum. İnsanın aklına şu geliyor. Eski iktidar zamandan beri Bolu gazetesinin başmuharrirliğini yapan zatın eskiden olduğu gibi karşısında rakip görmeye tahammül göstermiyor galiba. Biz sözümüzü bütün efkâr-ı umumiye huzurunda verirken müsaadenizle sizin gibi ilana güvenmedik. Şayet bu bir haksı bunu da sizden almasını bileceğiz. Bizi avutmayın, bal bal demekle ağız tatlanmaz (Yeni Bolu, 24 Kasım 1952: 2).

3.2.5. "Demokrat" Gazetesi

Demokrat Partililerin, "14 Mayıs" ve "Yeni Bolu" denemeleri, gazetelerin Bolu dışında basılması dolayısıyla başarısız olmuştur. Ülkenin birçok şehrinde olduğu gibi kamuoyu oluşturma amacıyla gazete yayınlanmasını önemseyen DP yöneticileri, "Demokrat" adıyla gazete yayınlanmasını teşvik etmişlerdir. İş adamı İhsan Yazman, 1955 yılında Bolu'da kurduğu ve Demokrat adını verdiği matbaasında Demokrat gazetesini yayınlamıştır. 1958 yılına kadar günlük olarak dört sayfa halinde basılan gazete, İhsan Yazman'ın matbaayı Ankara'ya taşıması ile kapanmıştır (Tuncer, 1968:

267).

Tek parti döneminde gazetelerde mevcut iktidara kayıtsız şartsız bir bağlılığı gazetelerin söylemine yansırken, 1950 seçimleri sonrasında Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle kurulan gazeteler de benzer bir şekilde eski yönetim aleyhinde bir söylem kullanmıştır. Demokrat gazetesinin siyasi haberlerinde Demokrat Parti'nin rakibi Cumhuriyet Halk Partisi'ne yönelik kullandığı eleştirel dil dikkat çekmektedir. Bu söylemin örneği olarak “C.H.P Kurultayı dün fiyasko ile sona erdi” başlıklı haberde şu ifadeler yer almıştır:

İnönü'nün açış nutkunun bir benzeri olan kapanış nutkunda da bermutat iktidar hasretini terennüm etti! Barlas, demagojide çığır açacak konuşmasında hürriyetsizlikten bahsetti (...) Sadece C.H.P'nin iktidar hırsını tebarüz ettirmesinden başka müsbet iş görmeyen kurultay, millet muvacehesinde fiyasko ile başlamış, fiyasko ile devam etmiş ve fiyasko ile neticelenmiştir (Demokrat, 26 Mayıs 1956: 1)

Demokrat gazetesinin içeriğinde Demokrat Parti'nin icraatını halka duyurmak amacıyla yapılmış haberlere yer verilmiştir. Gazetede “Demokrat Parti iktidarının Bolu'daki bir yıllık başarısı” başlığıyla dizi yazı halinde yapılan icraat sıralanmış, “Vilayetin en uzak köy köşelerine kadar serpilene feragat dolu çalışmalar. Az para ile çok iş prensibi ve programlı dar gün ve aylara sığdırılan eserlerin tetkiki.” (Demokrat, 25 Aralık 1955: 3) şeklindeki ifadelerle Demokrat Parti iktidarı açık şekilde övülmüştür.

3.2.6. DP Döneminde Bolu'da Muhalif Basın

DP iktidarının ilk yıllarında iktidar partisinin mensuplarının gazete denemelerinin yanı sıra muhalefetteki CHP taraftarlarının da gazete girişimleri olmuştur. Bunların ilki Bolu Ekspres gazetesidir. Bolu Ekspres gazetesi, Bedrettin Maradit tarafından Düzce'deki Maradit Matbaası'nda 16 Ekim 1953 tarihinde yayınlanmaya başlamıştır. Gazete, partiden bağımsız bir yapıya sahip olmasına rağmen, ilk sayısında “Çıkarken” başlıklı yazıda CHP'nin yayın organı olarak 1946 yılında yayınlanan Güzel Bolu ve 1948 yılında yayınlanan Yeşil Bolu'ya atıfta bulunmuş ve şöyle denilmiştir: “Güzel ve Yeşil Bolu neşir hayatında bir filiz daha veriyor (Bolu Ekspres). Bu filiz Bolunun mazisine inanıyor haline ise güveniyor. İşte bu inanç ve güven sayesinde ki, kök salıp dal verecektir.” İlk sayıları Pazartesi ve Cuma günleri yayınlanan gazete, 21 Haziran 1954 tarihinden sonra günlüğe dönmüştür.

Resmi ilanların paylaşımı konusunda en büyük rekabet, vilayetin resmî gazetesi Bolu ile DP döneminde yayınlanmaya başlayan ve muhalif çizgide olan gazeteler arasında yaşanmıştır. Bolu Ekspres gazetesi, Bolu gazetesi ile yaşadığı rekabeti sütunlarına yansıtarak milletvekillerine şikâyetinde bulunmuştur. Bolu Ekspres gazetesinin 1. sayfasında imzasız olarak yayınlanan “Mebuslarımızın dikkatine: Bolu gazetesinin hususi teşebbüslerle rekabeti” başlıklı yazıda Bolu Vilayet Matbaası'nda basılan ve iktidar değişikliğiyle DP çizgisine kayan vilayetin resmî gazetesi Bolu ile ilgili eleştirilere yer verilmiştir. Yazıda, Bolu gazetesinin devletin imkânlarını kullanarak yayın yaptığını ve bu suretle haksız rekabet ortamı oluşturduğu belirtilmektedir. Vilayet gazetelerine ihtiyacın kalmadığı; Kastamonu, Diyarbakır, Bursa gibi vilayetlerde bu gazetelerin kapatıldığı vurgulanmıştır. Yazıda Bolu gazetesine şu eleştiriler yöneltilmiştir:

Bolu’da münteşir Bolu resmî gazetesinin hususi muhasebece ücretleri ödenen müstahdemlerinden başka havadis toplayan ve ayrıca yazıları tetkik eden yine hususi muhasebece munzam vazife ücreti ödenen devlet memuru idarecileri vardır. 40 yıllık hayatı boyunca bu gazete ve keza matbaa çeşitli gayelere hizmet etmiş, o günün idarecileri elinde gayrı meşru yollardan devlet kazasına yük olmuştur. Kuruluş gayesiyle kabili kıyas edilemeyecek çeşitli gayrı meşru yollar 36 yaşını ikmale fırsat bırakmadan hazin kapanma tecellisinin son basamağını tırmanmaya kadar götürmüş ve nihayet değişen iktidarın dirayetli icraatı bu hazin akıbetin vukuuna engel olmuştur. Bu gazetenin 950 yılından evvelki yıllara ait uzunca hayatı hiçbir suretle kuruluş gayesinin tahakkukuna hizmeti olmamıştır. Şunun bunun keyfi icraatına alet olmuş, çeşitli gayelerle çıkan gazeteleri encümen kararıyla parasız basmış ve yine borçlu kimselerin borçları keza bir kararla affi sağlanmıştır (Bolu Ekspres, 11 Şubat 1954: 1).

Bolu Ekspres gazetesinin Bolu gazetesiyile ilgili eleştirileri, “İlan tevziyatındaki haksızlık devam ediyor. İlgili makamın ahlaksızlığı esefle karşılanmaktadır” başlıklı yazıda tekrarlanmış ve “İlan tevziyatındaki haksızlığı alakadar makamlara duyurmaktan geri kalmadık. Halkımızın bilhassa basın hayatının ender karşılaştığı bu hal elbette teessür uyandırmaktadır” denilmiştir (Bolu Ekspres, 19 Mart 1954: 1).

Bolu’da 1960 askeri darbesine kadar yayın ömürleri 4 yılı geçmeyen üç gazete daha yayınlanmıştır. 1957 yılında haftalık olarak yayınlanmaya başlayan ve 7 ay sonra kendi matbaasını kurarak günlüğe dönen Abant, 1961 yılına kadar yayını sürdürmüştür. 1958 yılında günlük olarak yayınlanan Yeni Hamle ise iki yıl sonra haftalığa dönmüş ve 1964 yılında kapanmıştır. 1958 yılında günlük olarak yayına başlayan Kökez’in yayın ömrü 1961’e kadar sürebilmiştir. 1960 darbesinden sonra yayına başlayan siyaset ve sanat ağırlıklı Dost Adam (1960), üç yıl boyunca haftalık olarak yayınlanmıştır. Adalet Partisi’nin yayın organı Adalet (1961) ve Düzce’de basılan haftalık Hakikat (1961) bir yıl içinde kapanmıştır. Abant, Yeni Hamle ve Bolu Ekspres gazetelerinin birleşmesiyle 1962 yılında kurulan Sesimiz gazetesi ise yaklaşık 30 yıl günlük olarak yayını sürdürerek vilayetin Bolu gazetesinden sonra en uzun ömürlü yayın olmuştur.

3.3. Bolu’nun İlçelerinde Yayınlanan Gazeteler

1950’li yıllarda Bolu’nun ilçelerinde de basın hayatı hareketlenmiştir. İstanbul ve Ankara’nın dışında Adapazarı ve İzmit gibi civar şehirlerde sayıları artan matbaalarda basılan ve Bolu’nun ilçelerinde dağıtılan çok sayıda gazete okuyucuyla buluşmuştur. Gerede’de Gerede (1955) Gerede Hâkimiyet (1955), Gerede Ekspres (1954), Gerede Postası (1954), Mengen’de Yeni Mengen (1954), Öz Mengen (1958) Mudurnu’da Mudurnu (1947) Mudurnu Hakikat (1955), Mudurnu Haber (1958), Mudurnu’nun Sesi (1963), Mudurnu Köroğlu (1963) ve Göynük’te Göynük Sesi (1954) gazeteleri yayınlanmıştır. Büyük ebatlı ve içeriğinde fotoğrafların da yoğun kullanıldığı bu gazetelerin çıkışındaki asıl saığın ilçelerdeki ilan gelirleri olduğu söylenebilir. İlçelerdeki gazetelerin yayın sürelerine bakıldığında bunların en fazla birkaç sene yayınlandığı görülmektedir. Bu gazetelerde mahalli haberler sınırlı kalmış, sayfaların çoğunluğunda Türkiye genelinden haberler kullanılmıştır.

İl dışında basılarak Bolu ve ilçelerine ulaştırılan bazı yerel gazetelerde, dönemin liberal yaklaşımıyla Türkiye genelindeki gazetelerde olduğu gibi, kadın bedeninin teşhir edildiği fotoğraflara da rastlanmaktadır (Gerede Ekspres, 18 Aralık 1954: 3; Göynüksesi, 20 Aralık 1954: 1).

Sonuç

Bolu’da Devlet Matbaasının hizmete girmesiyle 1913 yılında yayınlanmaya başlayan vilayetin resmi yayın organı Bolu gazetesi, farklı periyodlarla 1970’li yıllara kadar yayınlanmış ve ilin en uzun süreli yayın organı olmuştur. Cumhuriyetin ilanından sonra Bolu’da resmi nitelikli Bolu vilayet gazetesinin dışında yerel basın hayatı, çok partili dönemle birlikte başlamıştır. CHP yöneticileri tarafından partinin propagandası için çıkarılan ve Bolu Vilayet Matbaasında basılan Yeşil Bolu ve onun devamı olan Güzel Bolu gazetesi, DP’nin iktidara gelmesiyle kapanmıştır. Bu iki gazete CHP tarafından nakdi yardımlarla desteklenmiş, ihtiyacı olan kâğıt, CHP Genel Merkezi tarafından Ankara’dan Ulus gazetesi aracılığıyla Bolu’ya gönderilmiştir.

Sonuç olarak 1946 ve 1950 yıllarında yapılan Milletvekili Genel Seçimleri ile Türkiye’de yeni gazeteler yayınlanmaya başlamış ve İstanbul’da olduğu gibi diğer merkezlerde de basın hayatı canlanmıştır. Türkiye’deki siyasi gelişmeler, diğer taşra vilayetlerine benzer şekilde Bolu’da da basın hayatı üzerinde belirleyici olmuştur. Çok partili hayata geçişin ardından gazetelerin sayısının arttığı ve içeriklerinin de zenginleştiği görülmektedir. Yayınlanan gazetelerle basın ortamı çok sesliliğe kavuşmuş, halkın daha farklı kaynaktan haber alabilmesi sağlanmıştır. Ancak iktidarlar değişse de halka ulaşmada en etkili araç olan basın üzerinde yöneticilerin hâkimiyet kurma isteğinde bir değişiklik olmamıştır. Tek parti ve sonrasında gelen yönetim döneminde Bolu’da yayınlanan gazetelerin çoğunlukla iktidarın güdümünde yayın yaptıkları söylenebilir. Anadolu’da zorluklar içinde yayın hayatını sürdürmüş olan yerel gazeteler, yayımlandıkları dönemde kamuoyu oluşturmuş ve bugünden bakıldığında dönemin siyasi ve sosyo-kültürel yapısını yansıtmaları açısından önemli kaynaklar olarak tarihe ışık tutmuştur.

Kaynakça

- Albayrak, M. (2004). *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*. Ankara: Phoneix Yayınevi.
- Aliefendioğlu, Y. (2005). Temsili Demokrasinin “Seçim” Ayağı, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı: 60, 71-96.
- Arabacı, C. (2008). Basın Birliği. Zülfikar Damlapınar (Ed.) *Medya ve Siyaset (79-145)*. Konya: Eğitim Kitabevi.
- Bağce, E. (2016). Milli Şef Döneminde İktidar-Basın İlişkisi, içinde: Tolga Yazıcı (Ed.) *1923-1946: Tek Partili Dönem Medya ve Siyaset (87-126)*. Kocaeli: Volga Yayıncılık.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 490-1-0-0_1316-367-3
- BCA, 490-1-0-0_1316-367-4
- BCA, 490-1-0-0_629-70-1
- BCA, 490-1-0-0_1281-257-7
- Demir, Ş.(2012). İktidar-Basın İlişkilerinin Türkiye’de Görünümü (1918-1960). *International Journal of Social Science*, 5 (6), 119-137.
- Duman, H. (2000). Başlangıcından Harf Devrimine Kadar Osmanlı-Türk Süreli Yayınlar ve Gazeteler Bibliyografyası ve Toplu Kataloğu, 1828-1928, Cilt 1,

Ankara: Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı.

- Eroğul, C. (2003). *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*. İstanbul: İmge Kitabevi.
- İnuğur, N. (1992). *Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayını.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (1984). *Politikada 45 Yıl*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Karpat, K. (2010). *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kocabaş, S. (2009). *İnönü Dönemi: Milli şef yönetimi ve demokrasiye geçiş 1938 – 1950*, İstanbul: Vatan Yayınları.
- Kocabaşoğlu, U. ve Birinci, A. (1995). Osmanlı Vilayet Gazete ve Matbaaları Üzerine Gözlemler, *Kebikeç*, Sayı 2.
- Koloğlu, O. (1993). *Türk Basını Kuvayı Milliye'den Günümüze*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayını.
- Koloğlu, O. (2003). *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*. İstanbul: Pozitif Yayınları.
- Koyukan, B. R. (1995). Anadolu Basını Hakkında İstatistikî Gözlemler. *Kebikeç Dergisi*, 2, 165-172.
- Lüleci, Y. (2016). Tek Parti Döneminde İktidar ve Basın. Tolga Yazıcı (Ed.) *1923-1946: Tek Partili Dönem Medya ve Siyaset* (52-86). Kocaeli: Volga Yayıncılık.
- Oral, F. S. (1973). *Cumhuriyet Basın Tarihi 1923-1973*. Ankara: Sanayi Nefise Matbaası Ankara.
- Özbay, C. (2014). *Dünyada ve Osmanlı'da Basının Tarihsel Gelişimi*. İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Tuncer, V. (1968) *Bolu İl Yıllığı 1967*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Yeşil, A. (1988). *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Yeşilçayır, N. (2011). Çok Partili Döneme Geçiş Sürecinde Türk Basını. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 27(79): 131-192.
- Yıldız, N. (1997). Demokrat Parti ve Basın. *AÜ SBF Dergisi (Yıllık)*, 51, 481-505.

Gazeteler

- Bolu Ekspres, 11 Şubat 1954
- Bolu Ekspres, 19 Mart 1954
- Bolu, 21 Sonkanun 1937
- Bolu, 27 Haziran 1935
- Bolu, 27 Haziran 1948
- Bolu, 29 İnci Teşrin 1936
- Demokrat, 25 Aralık 1955
- Demokrat, 26 Mayıs 1956
- Gerede Ekspres, 18 Aralık 1954

İNİF E-DERGİ

Göynüksesi, 20 Aralık 1954

Yeni Bolu, 24 Kasım 1952

Yeni Bolu, 29 Ekim 1952

Yeşil Bolu, 24 Temmuz 1946

Kasım 2019, 4(2), 92-110